

Girişimci Kadınların Demografik ve Genel Karakteristikleri İle Kadınları Girişimciliğe Motive Eden Faktörler

Funda YAĞCI* - Doç. Dr. Özgün BENER**

Özet: Araştırma; girişimci kadınların demografik ve genel karakteristikleri ile kadınları girişimciliğe motive eden faktörleri belirlemek, girişimcilikte başarılı olmak için gerekli gördükleri ön şartları saptamak, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; girişimci kadınlara, potansiyel girişimcilere, kadın girişimcileri destekleyen kurum ve kuruluşlara yararlı olabilecek öneriler geliştirmek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini Ankara Ticaret Odasına kayıtlı 104 kadın girişimci oluşturmaktadır.

Girişimci kadınların %51,9'u orta, %48,1'i yüksek öğrenimi görmüşlerdir. Araştırma kapsamına alınan kadınların tamamının (%100,0), girişimci olma kararları tüm aile bireyleri (eşi, çocukları, annesi, babası) tarafından desteklenmiştir. Girişimci kadınların %89,4'ü "bir işle meşgul olma", %82,7'si "bağımsızlık", %53,8'i "başarılı olma", %48,1'i de "evin bütçesine katkıda bulunma" isteği ile girişimci olmaya karar vermişlerdir. Evin bütçesine katkıda bulunma isteği nedeni ile girişimci olmaya karar veren evli girişimci kadınların (%54,0) oranı bekar olanlardan (%17,6) yüksektir (p< 0,05). Kadınların %63,5'i girişimciliğin en iyi yanının "bağımsızlık", %28,8'i maddi rahatlık" %7,7'si de "evin bütçesine katkıda bulunmak" olduğu görülmüştür. Girişimci kadınların %99,0'u girişimcilikte başarılı olmak için gerekli gördükleri ön şartların başında "çok çalışma/içtenlik, kendini adanma"yı belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, kadın girişimci, motivasyon, kadın girişimcilerin sorunları

* Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Ev Ekonomisi Bölümü/ANKARA

** Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Ev Ekonomisi Bölümü Öğretim Üyesi/ANKARA

GİRİŞ

Son yıllarda özellikle dünyada 1970'lerden bu yana büyük bir atılım içinde olan kadınlar, çalışma hayatında ağırlıklarını gittikçe artarak hissettirmektedirler. Kadınlar sahip oldukları yetenek ve becerileri kullanabilme, bağımsız olma, çalışma saatlerini yönlendirebilme gibi nedenlerle, ücret ve maaşla çalışmak yerine büyük ölçüde kişisel birikimlerini kullanarak kendi işlerini kurmayı tercih etmektedirler (Liman 1993).

Piyasa ekonomisi içinde, kendi işinin sahibi olan, tek başına çalışan ya da yanında işçi çalıştıran, mal veya hizmet üretilip satan, kredi kaynaklarını araştıran, işle ilgili acil problemlerin üstesinden gelebilen, yeni koşullara adapte olabilen ve alanında deneyim sahibi olmaya çalışan kadın "girişimci kadın" olarak tanımlanmaktadır (Dhillon 1993).

Daha geniş kapsamlı olarak tanımlandığında ise girişimci kadın;

-Ev dışı bir mekanda kendi adına kurduğu bir işyeri olan,

-Bu işyerinde tek başına veya istihdam ettiği diğer kişilerle çalışan veya işinin sahibi olması sıfatıyla ortaklık kuran,

-Herhangi bir mal veya hizmetin üretilmesi ile ilgili faaliyetleri yürüten, bu mal veya hizmetin dağıtım, pazarlama ve satışını yapan veya yaptıran,

-İş ile ilgili olarak ilişkiye girmesi gereken kişi, örgüt, kurum ve kuruluşlarla kendi adına ilişki kuran,

-İş sürecinin örgütlenmesi, mal ve hizmet üretiminin pazarlanması, işyerinin işletilmesi, kapatılması veya işin geliştirilmesi konusunda kendisi karar veren,

-İşinden elde ettiği kazancın yatırım ve kullanım alanları üzerinde söz sahibi olan kadındır (Ecevit 1993).

Girişimci kadın olmak, kadına çalışma yaşamında diğer çalışma biçimlerine kıyasla daha fazla özerklik, özgür hareket etme ve bağımsızlık imkanı verdiği gibi, yine kadının işine yönelik kısa ve uzun vadeli planlar yapma, kaynakları optimum kullanma, beşeri ilişkiler kurma ve sürdürme, işinde edindiği deneyimleri verimli kanallara aktarma gibi alanlarda da beceri kazanmasını sağlamaktadır(Aklar 1993).

Türkiye nüfusunun yaklaşık %50'sini oluşturan kadınların iktisaden gerekli ve yeterli üretim gücüne kavuşturulması amacı ile; günün koşullarına uygun, gerçekçi ve uygulanabilir bir dizi özendirici destekleme prog-

ramları gerçekleştirilerek girişimciliğe yönlendirilmeleri ülkenin ekonomik, gerekse sosyal kalkınmasında büyük önem taşımaktadır. Ancak, girişimci olmak kadınlar açısından; işin kurulması sırasında ve sonrasında birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Kadın girişimciler başlangıçta sermaye temini, işyeri arama, kiralama, mal temini, donanım araç-gereç temini, resmi kuruluşlarla ilişkiler, acemilik, yalnızlık, işi organize edememe, toplumun genel olarak kadınlarla ilgili düşüncü ve inanışlarından kaynaklanan bazı sorunlar yaşamaktadırlar (Roapa 1986; Baydos ve Alfred 1994).

Tüm güçlüklerle rağmen genel olarak girişimci kadınlar; birey, ev kadınlığı, akrabalık, eş ve annelik rollerini başarıyla oynadıklarını düşünmekte ve mesleki rollerini yaşamlarının diğer alanlarındaki roller için birer engel olarak görmemektedirler. Üstelik girişimciliğin, kadınlara kendi kaderlerini belirleme ve bağımlılıklarının üstesinden gelebilme imkanı sunduğunu düşünmektedirler (Dhillon 1993).

Kadın girişimcilerin girişimcilikte başarılı olabilmesi için; bireyci, yaratıcı, sağduyulu olması, yeni koşullara adapte olabilmesi, birçok amaca uyabilmesi, çözüm üretme ve uzlaştırma becerilerine sahip olması, kişisel sorumluluk alarak rekabet edebilmesi ve kendine güvenmesi gerekmektedir. Ayrıca, girişimci kadınların; sebat cesaret, sabırlı ve sosyal olma, uzun çalışma saatlerini kabul etme, kendi özel hayatından fedakarlık yapmaya hazır olma, iş hususunda sezgilerin gelişmişliği, piyasa hakkında bilgi sahibi olma, çabuk ve bağımsız karar alabilme gibi özelliklere de sahip olmaları gerekmektedir. Özellikle; inançları savunan, önderlik eden, yetki kullanan, yeterli sermaye gücüne sahip olan ve müşterilerle devam eden ilişkiler kuran girişimcilerin başarılı olabileceği görülmektedir (Hisrich 1989).

Yabancı ülkelerde; girişimci kadınların demografik özellikleri ve kadın girişimci tipi (Cromie ve Hayes 1988; Hisrich ve Grachev 1993; Butner 1993), girişimcilikte başarılı olmak için öngördükleri şartlar (Hoy ve Shane 1998; Romano 1994; Low ve Mac Millan 1988; Chen Yu ve Miner 1997), girişimci olma nedenleri (Wadell 1983; Manfred ve Vries 1985; Dhillon 1993), girişimci kadınların özellikleri (Chusmir 1983; Goldman 1994; Roman 1991; Romano 1994), işe başlamaya motive eden faktörler (Goffee ve Scase 1983; Chusmir ve Hood 1986; Cohen 1990), Karşılaştıkları sorunlar, sorunların nedenleri ve bu sorunların üstesinden nasıl geldiklerine (Jick ve Mitz 1985; Boyd ve Gumbert 1983; Abush ve Burkhead 1984) ilişkin araştırmalar yapılmıştır. Ülkemizde ise; kuaför, bakkal, parfümeri, kuru temizleme vb. farklı meslek gruplarındaki girişimci kadınla-

rın karşılaştıkları sorunlar (TESK AR-GE 1993), bağımsız işyeri sahibi kadınların işyeri sahibi kadınların işyeri çevresinde ve aile içindeki ilişkileri (Çelebi 1993) ve turizm sektöründeki küçük işyeri örgütlerinde girişimci olarak çalışan iş kadınlarının farklı cinsiyet rol tutumlarına sahip olma durumları (Çelebi,1997) ile kadın girişimcilerin Türkiye'deki statüsü ve problemleri (Strategic Research Foundation,1996) araştırılmıştır.

Ülkemiz açısından genel olarak konuya bakıldığında; sanayi ve hizmetler sektöründe ücretli ve maaşlı statülerde iş bulmanın zorluğu ve informal sektöre kaymanın yaratacağı sakıncalar, kadın için diğer istihdam statülerinin önemini artırmaktadır. İşte bu bağlamda girişimcilik ve kendi hesabına iş kurmak, kadınlar için istihdam tıkanıklıklarını giderecek, iş piyasasına katılmalarını sağlayacak olumlu bir alternatif olarak görünmektedir. Bu durum ülkemizde, girişimci kadınlarla ilgili temel bilgilerin elde edilmesinde, girişimci kadınların demografik ve genel karakteristiklerinin yanı sıra kadınları girişimciliğe motive eden faktörlerin belirlenmesini sağlamaya yönelik detaylı araştırmaların yapılmasına ihtiyaç göstermektedir. Bu araştırma; girişimci kadınların demografik ve genel karakteristiklerinin yanısıra kadınları girişimciliğe motive eden faktörleri belirlemek, girişimci kadınların girişimcilikte başarılı olmak için gerekli gördükleri ön şartları saptamak, araştırmaya sonuçlarına göre elde edilen temel bilgilerden yararlanarak girişimci kadınlara, potansiyel girişimcilere, kadın girişimcileri destekleyen kurum ve kuruluşlara yararlı olabilecek önerilerde bulunabilmek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ ve ARAÇLARI

Bu çalışma, girişimci kadınların demografik ve genel karakteristikleri ile kadınları girişimciliğe motive eden faktörleri incelemek amacıyla yapılmıştır. Ankara Ticaret Odası yetkilileri ile görüşülerek Ankara'da girişimci olarak faaliyet gösteren kadınların isim ve adreslerini kapsayan liste alınmış ve araştırma örnekleme bu listede yer alan Ankara Ticaret Odası'na kayıtlı 736 girişimci kadın arasından belirlenmiştir. Listede yer alan muhasebe, mimar, eczacılık, avukatlık, inşaat mühendisliği, doktor v.b meslek sahibi olup, kendi mesleklerini sürdüren 38 kadın kapsam dışı bırakılarak 736 kişilik evren 698'e düşmüştür. Toplam görüşülecek kişi sayısı $n= 248$ olarak belirlenmiş, ancak 248 ile 250 arasında istatistiksel anlamda bir fark olmadığından araştırmayı anlamlı sonuçlara ulaştıracak $n=250$ sayısı kullanılmıştır.

Ankara Ticaret Odası'ndan alınan listeden araştırma kapsamına alınan 250 kişiden 146'sının yapılan incelemede, araştırmadaki girişimci kadın tanımına uygun olmadığı (işyerinin kadın tarafından açılmadığı ve işletilmediği) tesbit edilmiş, araştırma kapsamına alınacak kişi sayısı 104 olarak gerçekleşmiştir. Araştırma verileri araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formuna bağlı kalınarak girişimci kadınların adreslerine gidilerek yüz yüze yapılan görüşmeler sonucu toplanmıştır. Araştırma sonunda elde edilen veriler "Hacettepe Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi" tarafından değerlendirilmiştir. Veriler, önce herhangi bir açıklayıcı değişkene bağlı kalmaksızın analize tabi tutulmuş ve toplam görüşülen kişi sayısı esas alınarak mutlak ve yüzde değerler gösteren frekans tabloları hazırlanmıştır. Daha sonra girişimci kadınların demografik ve genel karakteristikleri ile girişimciliğe motive eden faktörlerin incelenmesinde ölçüt olarak öğrenim ve evlilik durumu esas alınarak çapraz tablolar hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel açıdan önemlilik kontrollerinde Khi-Kare analizi kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Girişimci Kadınların Demografik ve Genel Karakteristikleri

Araştırma kapsamına alınan girişimci kadınların öğrenim düzeyleri birbirine yakın oranda olup, %51.9'u orta, %48.1'i yüksek öğrenim görmüşlerdir. Çelebi'nin (1993 ; 1997) çalışmalarında ise lise mezunu iş kadınlarının oranının yüksek olduğu belirlenmiştir Cromie ve Hayes (1988) tarafından yapılan araştırmada da, kadın girişimcilerin yaklaşık %70.0' i üniversite eğitimidir. Girişimci kadınların 35-39 yaş grubunda yer alanların oranı (%52.9) yüksektir. Kadınların %28.8'i 34 ve daha az, %9.6'sı 40-44, %8.7'si de 45 ve daha yukarı yaş grubunda yer almaktadır. Girişimci kadınlar birey, ev kadınlığı, eş ve annelik rollerini başarıyla oynayabilmeleri için özellikle 35 yaşından sonra çocuklarının yetişmesinin ardından, kendi işlerini kurmaya yönelmektedir (Harper 1992). Çelebi (1993; 1997) tarafından yapılan araştırmalarda 30-39 yaş grubunda yer alan iş kadınlarının oranının ve yapılan araştırmada da 35-39 yaş grubunda yer alan kadın girişimcilerin oranının yüksek bulunmuş olması bu durumu doğrulamaktadır. Ancak Goldman (1994) tarafından yapılan araştırmada kadın girişimcilerin tamamına yakınının (%98.0) 45-50 yaş grubunda yer aldığı belirlenmiştir.

Araştırma kapsamına alınan girişimci kadınların yarısından fazlası (%83.7) evli, %16.3'ü bekar girişimci kadınlardır. Evli olan 87 kadından 8'inin (

% 9.2) çocuğu bulunmamakta, çocuğu olanlar arasında ise 2 çocuğa sahip olanların oranı ilk sırada (% 81.0) yer almaktadır. Hisrich ve Grachev'in (1993) yaptıkları araştırmada da girişimci kadınların genellikle evli ve çocuk sahibi olan kişiler olduğunun bulunmuş olması, bu çalışmada evlilik durumu ve çocuk sayısına ilişkin bulgularla benzerlik göstermektedir. Araştırma kapsamına alınan deneklerden 87 evli deneğin eşlerinin iş durumu incelendiğinde; %55.2'sinin eşlerinin işveren, %35.6'sının kendi hesabına, %9.2'sinin de ücretli çalışan kişiler olduğu saptanmıştır. Kadınların tamamının (%100.0) aile yapısı çekirdek aile tipindedir. Bu durum araştırmada, kadınların öğrenim düzeylerinin orta ve yüksek öğrenim görmüş olanlardan oluşuyor olması ile bağlantılı olduğu izlenimini vermektedir.

Araştırma kapsamına alınan kadınlardan ticaret (%74.0) (gıda maddesi, giysi, hediyeelik eşya vb. malların satımı) sektöründe girişimci olarak faaliyet gösterenlerin oranı, hizmet (%16.4) (pansiyon, lokanta, kuaför vb.) ve imalat (%9.6) (ayakkabı, takı vb. imalatı) sektöründe faaliyet gösterenlerden yüksektir. Çelebi'nin (1993;1997) yapmış olduğu çalışmalarda da ticaret sektöründe faaliyet gösterenlerin oranının yüksek olması araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Ancak yabancı ülkelerde yapılan araştırmalarda, kadın girişimciler genel olarak sağlık, gıda ve giyim, turizm ve hizmet alanlarında yoğunlaşmakta, çoğunlukla kendi birikimlerini küçük ölçekli işletmelerde değerlendirmektedirler Harper,(1992). Bowen ve Hisrich (1986) de yaptıkları araştırmada girişimci kadınların tamamına yakınının (%90.0) hizmet sektöründe faaliyet gösterdiklerini bulmuşlardır. Bu araştırma bulguları arasındaki farklılığın nedeninin, ülkelerin farklı sosyo-ekonomik yapılara ve olanaklara sahip olmaları ile birlikte, araştırmaların farklı zamanlarda yapılmış olmasından kaynaklandığını düşündürebilir. Konuya öğrenim durumu açısından bakıldığında; her iki öğrenim düzeyinde yer alan (ortaöğrenim %74.1, yükseköğrenim (%74.0) kadınlardan ticaret sektöründe girişimci olarak faaliyet gösterenlerin oranı yüksektir. Bunu, ortaöğrenim görmüş olan kadınlarda imalat (%14.8) ve hizmet (%11.1), yükseköğrenim görmüş olan kadınlarda ise hizmet (%22.0) ve imalat (%4.0) sektöründe faaliyet gösterenler izlemektedir (p>0.05).

Kadınlar arasında girişimciliğe başladıklarından itibaren geçen süreyi 2-4 yıl olarak belirtenler ilk sırada yer almakta (%46.2), bunu 5-7 yıl (%41.3) ile 8 ve daha fazla yıl (%12.5) olarak belirtenler izlemektedir. Bu bulgu kadın girişimciliğin ülkemizde henüz yeni yeni yaygınlaştığını doğrular

niteliktedir. Kadınların yarıdan fazlası (%71.2) 20-29 yaş grubunda, %28.8'i de 30 ve daha yukarı yaşta girişimci olarak faaliyet göstermeye başlamışlardır. Butner'in (1993) yaptığı çalışmada ise, kadınların girişimciliğe başlama yaşları 30-45 yaş grubu olarak bulunmuştur. Araştırmaya alınan 10 girişimci kadından sadece 5 kişi girişimciliğe başlamadan önce de çalışmışlardır. Ancak 99 kişi ise daha önce herhangi bir işte çalışmamıştır. Girişimciliğe başlamadan önce de çalıştıklarını belirten 5 kişiden 2'si işçi, 3'ü de memur statüsünde çalışmışlardır. Hisrich'in (1989) yaptığı çalışmada, girişimciliğe başlamadan önce ücretli olarak çalışan kadınlar daha fazla gelir elde etmek amacı ile girişimciliğe başlamışlardır.

Kadınları Girişimciliğe Motive Eden Faktörler

Araştırma kapsamına alınan kadınların tamamının (%100.0), girişimci olma kararları tüm aile bireyleri (eşi, çocukları, annesi, babası) tarafından desteklenmiştir. Çelebi'nin (1993) çalışmasında kadınların işyeri kurma düşüncesi ortaya çıktıktan sonra bu düşüncüyü gerçekleştirmeyi destekleyen kişilerin başında eşi (% 31.6), %2.6 ile çocukları, %3.8 ile annesi, %2.2 ile de babası gelmektedir. Çelebi'nin (1997) daha sonra yapmış olduğu çalışmada da kadının işyeri kurmasını destekleyenler %38.1 ile eş, eşit oranlarda (%1.9) çocukları ve annesi, %6.7 ile de babası gelmektedir. Waddell'in (1983) yaptığı çalışmaya göre de girişimcilik kariyerini seçmede aile etkili bir faktördür. Bu araştırma bulgularının birbirini destekler nitelikte olması, kadınları girişimciliğe motive eden faktörler arasında aile desteğinin önemli bir unsur olduğunu düşündürmektedir. Kadınlar arasında girişimci olmalarının yaşamdaki diğer sorumluluklar için bir engel teşkil etmediğini belirtenler çoğunluktadır (%95.2). Dhillon ve Malhotra (1993) tarafından yapılan çalışmada da, tüm güçlülere rağmen genel olarak girişimci kadınlar, birey, ev kadınlığı, akrabalık, eş ve annelik rollerini başarıyla oynadıklarını düşünmekte ve mesleki rollerini yaşamlarının diğer alanlarındaki roller için birer engel olarak görmemektedirler. Evlilik durumu söz konusu olduğunda, girişimci olmanın yaşamdaki diğer sorumluluklar için engel teşkil etmediğini belirten evli kadınların oranı (%96.6) bekar kadınlardan (%88.2) yüksektir (p>0.05).

Kadınların %89.4'ü "bir işle meşgul olma", %82.7'si "bağımsızlık", %53.8'i "başarılı olma"% 48.1'i de "evin bütçesine katkıda bulunma isteği" ile girişimci olmaya karar vermişlerdir. Çelebi'nin (1993) çalışmasına göre; iş kadınlarının yarıya yakın (42.0) bir kısmı iş kadını olmak, %23.4'ü evin bütçesine katkıda bulunma isteği, %10.9'u evi geçindirme zorunluluğu nedeni

ile girişimci olduklarını belirtmişlerdir. Çelebi'nin (1997) araştırmasında da benzer nedenlerin söz konusu olduğu görülmektedir. Şöyle ki; kadınların %43.8'i iş hayatına katılma isteği %19.0'ı evin bütçesine katkıda bulunma isteği nedeni ile iş kadını olmak istemektedirler. Chusmir'in (1983) yaptığı çalışmada kadınlar; başarılı olma ihtiyacı, bağımsız olma arzusu, iş tatmini ve ekonomik gereklilik nedeniyle girişimcilik mesleğini seçmişlerdir. Manfred ve Vries (1985) ise araştırmalarında kadınların bağımsız olma, kariyer ihtiyacı, sahip oldukları yetenek ve becerileri kullanabilme, esnek çalışma saatleri gibi nedenlerle kendi işlerini kurmayı tercih ettiklerini bulmuşlardır. Yapılan bu çalışmada bulunan karar verme nedenlerinin sıralanmasına ilişkin bulgularla Çelebi, Chusmir, Manfred ve Vries'in çalışma bulgularındaki sıralanma farklılıklarının çalışmaların yapıldığı ülkelerin toplumsal, kültürel farklılıklarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Kadınların girişimci olmaya karar verme nedenleri öğrenim durumuna göre incelendiğinde; orta öğrenimi olan kadınlarda "bir işle meşgul olma isteği", yüksek öğrenimi olan kadınlarda ise "bir işle meşgul olma isteği" ve "bağımsızlık" nedeni ile girişimci olmaya karar verdiklerini belirtenlerin oranı ilk sıralarda yer almaktadır (orta öğrenim %88.9, yüksek öğrenim %90.0). "Evin bütçesine katkıda bulunma" nedeni ile girişimci olmaya karar verdiklerini belirten orta öğrenim görmüş olan kadınların oranı (%74.1) yüksek öğrenim görmüş olanlardan (%20.0) yüksek iken, "başarılı olma isteği" nedeni ile girişimci olmaya karar verdiklerini belirten yüksek öğrenim görmüş olan kadınların oranı (%76.0) orta öğrenim görmüş olan kadınlardan (%33.3) yüksektir. Nitekim kadınların girişimci olmaya karar verme nedenlerinden; evin bütçesine katkıda bulunma ve başarılı olma isteği ile öğrenim durumu arasındaki ilişkinin istatistiksel açıdan da önemli olduğu bulunmuştur (p£ 0.05).

Evlilik durumu açısından bakıldığında da, evli ve bekar kadınlardan "bir işle meşgul olma isteği" ile girişimci olmaya karar verdiklerini belirtenlerin oranının (evli %89.6, bekar %88.2) ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. "Evin bütçesine katkıda bulunma" isteği ile girişimci olmaya karar verdiklerini belirten evli kadınların oranı (%54.0) bekar kadınlardan (%17.6), "başarılı olma isteği" nedeni ile girişimci olmaya karar verdiklerini belirten bekar kadınların oranı da (%76.5) evli kadınlardan (%49.4) yüksektir. Çelebi'nin (1993) çalışmasında evli iş kadınlarında işkadını olma isteğinden sonra evin bütçesine katkıda bulunma isteğinin son derece güçlü olduğu belirlenmiştir. Girişimci olmaya karar verme nedenlerinden; evin bütçesine katkıda bulunma isteği ve başarılı olma isteği ile evlilik durumu arasındaki ilişki istatistiksel açıdan da önemli bulunmuştur (p£0.05).

Toplam 104 girişimci kadının 102'si (%98.1) girişimci olarak problemlerle karşılaştıklarını belirtirken sadece 2 kişi (%1.9) karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Çelebi'nin (1993) araştırmasında iş kadınlarının %16.0'sı ve yine Çelebi'nin (1997) diğer araştırmasında iş kadınlarının %30.5'i sorun olmadığını belirtmişlerdir. Kadınların %51.0'i pazarlama, %36.3'ü mali, %11.7'si donanım araç-gereç mal temini ve %1.0'i de kalifiye eleman bulamama konusunda problemlerle karşılaşmaktadır. Çelebi (1993)'e göre iş kadınları; en çok acemilik, tecrübesizlik, müşteri ile ilişki kurmayı bilememe, işi yürütmedeki bilgisizlikten (%16.6) yakınmaktadır. Bunu %16.0 ile müşteri azlığı, parasızlık, % 9.3 ile para sorunu, %8.0 ile de kadın olma, kendini kabul ettirme izlemektedir. Çelebi (1997)'ye göre de; kadınlar iş-yeri kurulduktan sonraki sorunlar olarak, müşteri azlığı (%14.3), resmi kuruluşlar (%12.4) ve kadın olmadan dolayı sorunları olduğunu belirtmişlerdir. Jick ve Mitz (1985) girişimci kadınların en önemli problemlerinin; kredi alma, teminat göstermede yetersizlik ve mali problemler, Hisrich ve Grachev (1993) ise finans, kredi, finansal planlama deneyiminden yoksun olma ve iş eğitimindeki eksiklik olduğunu belirlemişlerdir. Girişimci kadın olmak, kadına çalışma yaşamında diğer çalışma biçimlerine kıyasla daha fazla özerklik, özgür hareket etme ve bağımsızlık imkanı vermektedir (Aklar,1993). Kadınların %60.5'i girişimciliğin en iyi yanının "bağımsızlık" olduğu görüşündedir. Bunu %28.8 ile "maddi rahatlık" ve %7.7 ile "evin bütçesine katkıda bulunmak" görüşünde olanlar izlemektedir.

Kadınların Girişimcilikte Başarılı Olmak İçin Gerekli Gördükleri Ön Şartlar

Kadınların %99.0'u girişimcilikte başarılı olmak için gerekli gördükleri ön şartların başında "çok çalışma/içtenlik, kendini işine adama" yı belirtmişlerdir. Bunu sırası ile "dürüst iş ahlakı" (%78.8), "kaliteli ürün" (%44.2) ve eşit oranlarda da "cesaret/riske girme, rekabet edebilme" ve "kendine güven"i belirtenler izlemektedir. Wadell (1983) yaptığı çalışmada, kadın girişimcilerin başarılı olmasının; gelecekte risk alan önderlik eden, yetki kullanan, kolayca kararlar verebilen, rekabetçi, bağımsız, kendine güvenen, azimli ve hırslı kişiler olmalarına bağlı olduğunu, Block ve MacMillan (1985) işi organize etme ve geleceği planlamak gerektiğini, Goldman (1994) ise kendini işine adama, ilham, motivasyon ve cesaret'in kadın girişimciyi başarıya ulaştıran özellikler olarak belirtmiştir.

Girişimci kadınlardan ileride girişimci olmak isteyen kadınlara "çok çalışma/içtenlik, kendini işine adama"yı önerenlerin oranı ilk sırada yer almak-

tadır (%91.3). Bunu “dürüst iş ahlakı” (%78.8), “cesaret/riske girme, rekabet edebilme” (%44.2), “kendine güven” (%36.5) ve “kaliteli ürün” (%35.6) ile “geleceği planlama”yı (%3.8) belirtmiş olanlar izlemektedir. Dhillon ve Malhotra (1993) da çalışmalarında kadın girişimcilerin yarıya yakınının (%45.0) girişimci olmak isteyen kadınlara “çok çalışma, fedakar ve samimi gayret, bağlılık ve azimli olma”yı önerdiklerini belirtmişlerdir. Araştırmada kadın girişimcilerin; girişimcilikte başarılı olmak için gerekli gördükleri ön şartlarla, girişimci olmak isteyen kadınlara verdikleri önerilere ilişkin bulguların birbirleriyle tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Girişimci kadınların; demografik özellikleri ve genel nitelikleri ile kadınları girişimciliğe motive eden faktörleri belirlemek ve girişimcilikte başarılı olmak için gerekli gördükleri ön şartları saptamak amacıyla yapılan bu araştırmadan elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

- Girişimci kadınların çoğunluğu, orta ve yüksek öğrenimi olan, 35-39 yaş grubunda yer alan, evli, 2 çocuğa sahip, eşleri genellikle iş veren ya da kendi hesabına çalışan kişilerden oluşmaktadır. Kadınların aile yapıları ise çekirdek aile tipindedir.
- Girişimci kadınlardan ticaret (gıda maddesi, giysi, hediyelik eşya vb. malların satımı) sektöründe girişimci olarak faaliyet gösterenlerin oranı hizmet (pansiyon, lokanta, kuaför vb.) ve imalat (ayakkabı, takı vb. malların imalatı) sektöründe faaliyet gösterenlerden yüksektir.
- Girişimciliğe 2-4 yıl önce başlayanlar ilk sırada yer almaktadır.
- Girişimci kadınlar çoğunlukla 20-29 yaş grubunda girişimciliğe başlamışlardır.
- Kadınların girişimci olma kararları tüm aile bireyleri (eşi, çocukları, anesi, babası) tarafından desteklenmiştir.
- Kadınların hemen hemen tamamında girişimci olmaları girişimci olmaları yaşamdaki diğer sorumluluklar için genellikle bir engel teşkil etmemektedir.
- Kadınların girişimci olmaya karar verme nedenlerinin başında “bir işle meşgul olma isteği” gelmektedir. Bunu sırası ile bağımsızlık, başarılı olma ve evin bütçesine katkıda bulunma isteği izlemektedir. “Evin bütçesine katkıda bulunma isteği” nedeni ile girişimci olmaya karar verdiklerini belirten orta öğrenim görmüş olan kadınların oranı yüksek öğrenim gör-

müş olan kadınlardan yüksek iken, “başarılı olma isteği” nedeni ile girişimci olmaya karar verdiklerini belirten yüksek öğrenim görmüş olan kadınların oranı orta öğrenim görmüş olan kadınlardan yüksektir.

- Girişimci olarak problemle karşılaşan kadınlar çoğunlukla pazarlama konusunda problemle karşılaşmaktadırlar. Bunu sırası ile mali, donanım, araç-gereç mal temini ve kalifiye eleman bulamama izlemektedir.

- Kadınların yarısından fazlası girişimciliğin en iyi yanının “bağımsızlık” olduğu görüşündedir. Bunu “maddi rahatlık” ve “evin bütçesine katkıda bulunmak” görüşünde olanlar izlemektedir.

-Kadınların girişimcilikte başarılı olmak için gerekli gördükleri ön şartların ve girişimci olmak isteyen kadınlara verdikleri önerilerin başında “çok çalışma/içtenlik, kendini işine adanma gelmektedir.

Gerek araştırmadan elde edilen sonuçlar dikkate alındığında ve gerekse konu ile ilgili daha önce yapılmış olan araştırmalarda verilmiş olan önerilerde olduğu gibi; halen girişimci olarak faaliyet gösteren kadınlara, potansiyel kadın girişimcilere ve konu ile ilgili kurum ve kuruluşlara şu önerilerde bulunulabilir:

- Girişimci olarak faaliyet gösteren kadınların, kendi aralarında birlik oluşturarak organize olmaları, uluslararası kişi ve kuruluşlarla işbirliği yapıp görüş alışverişinde bulunarak kendilerini daha da geliştirmelerini sağlamaları, kendilerini ve faaliyetlerini topluma tanıtarak potansiyel girişimcilere özendirici nitelikte çalışmalarında bulunmaları,

-Ülkemizde kadın girişimciliğin yeni yeni yaygınlaştığı dikkate alındığında; girişimci kadınların potansiyel kadın girişimcilere hem kendilerini tanıtmaları hem de teşvik edici olmaları konusunda ilgili kurum ve kuruluşlarca desteklenmesi,

- Sanayi ve Ticaret Odası, TESK, TOBB, KOSGEB ve diğer kadın girişimcileri destekleyen kurum ve kuruluşların, ticaret sektörüyle birlikte hizmet, imalat sektörlerinde de kadınların faaliyet göstermeleri ve bu sektörlerde karşılaştıkları; pazarlama, mali, donanım, araç-gereç, mal temini, kalifiye eleman bulamama konusunda problemlerinin çözümüne yönelik çalışmalarında bulunmaları,

- Kitle iletişim araçları ile geniş kadın kitlelerini girişimciliğe özendirecek, bilinçlendirecek teşvik edecek nitelikte programların gerçekleştirilmesi,

- Yapılacak bir başka çalışma ile aynı işi yapan kadın ve erkek girişimcilerin benzer ve farklı yönlerinin karşılaştırılması olarak incelenmesi önerilebilir.

Tüm bunların yanısıra; bu araştırma sınırlı sayıda girişimci kadın alınarak yapılmış olan bir pilot çalışma özelliğindedir ve tüm Türkiye’de faaliyet gösteren girişimci kadınlarla ilgili temel bilgileri yansıtmamaktadır. Bu nedenle Türkiye genelinde yapılacak yeni araştırmalar, girişimci kadınlar konusunda yapılacak diğer araştırmalara ışık tutacak ve yardımcı olacak detaylı doneleri verecektir.

Kaynaklar

- Abush, R.,Burkhead, J. (1984). *Job Stress in Midlife Working Women: relationships Among Personality Type, Job Characteristics and Job Tension. Journal of Counseling Psychology*, 31(1), 36-44.
- Aklar, N. ((1993). *Türkiye’de Kadın Girişimciliğin Desteklenmesi Konusunda Politikalar. Türkiye’de Kadın Girişimcilik. TES-AR Yayınları*, No:7-Ankara.
- Baydos, M., Meyer, R. ve Alfred, N. (1994). *Discrimination against Women in Formal Credit Markets: Reality or Rhetoric? World Development*, Vol.22, No.7, pp.1073-1082.
- Block, Z., MacMillan, I.C. (1985). *Milestones for successful venture planning. Harvard Business Review*, 85(5), 184-188.
- Bowen, D.D., Hisrich, R.D. (1986). *The Female Entrepreneur: A Career Development Perspective. Academy of Management Review*, Vol.11, No.2, 393-407.
- Boyd, D.P., Gumbert, D.E. (1983). *Coping with entrepreneurial stress. Harvard Business Review*. 61(2), 44-64.
- Buttner, H. (1993). *Female Entrepreneurs: How Far Have They Come? Business Horizons*, 36:59-65, Mr’-Ap’.
- Chen, C., Yu, K.C., Miner, J.B. (1997). *A study of Women in Chinese State-Owned Enterprises. Journal of Applied Behavioral Science*, Vol.33, No.2, June, 160-173.
- Chusmir, L.H., Hood, J.A. (1986). *Relationship Between Type a Behaviour Pattern and Motivational Needs. Psychological Reports*, 58(3), 783-794.
- Chusmir, L.H. (1983). *Characteristics and Predictive Dimensions of Women Who Make Nontroditional Vocational Choices. The Personnel and Guidance Journal*, Sept’.
- Cohen, J.A. (1990). *Women of Enterprise. Looking Toward Tomrrow Management Review*. 79:5-6, Sptember.

- Cromie, S., Hayes. J. (1989). *Towards a Typology of Female Entrepreneurs. Sociological Review.* 36(1), 87-113.
- Çelebi, N. (1997). *Turizm Sektöründeki Küçük İşyeri Örgütlerinde Kadın Girişimciler. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün ortaklaşa yürüttükleri Kadının Kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal Programı Kapsamında Gerçekleştirilen Proje, Ankara.*
- Çelebi, N. (1993). *Bağımsız İşyeri Sahibi Kadınların Aile ve İş İlişkileri. Siam Söğüt Yayıncılık ve Sosyal İktisadi Araştırmalar Merkezi. TC. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, Ankara.*
- Dhillon, P.K.(1993). *Women Entrepreneurs. Blaze Publishers and Distributors PVT-LTD., (Hisrich and Brush, Researches on Entrepreneurship: A Review. Blaze Publishers and Distributors Pvt. Ltd. New Delhi: 1993)'den alınmıştır.*
- Dhillon, P.K., Malhotra, P. (1993). *Motives and Charecterictics of Successful Women Entrepreneurs. Blaze Publishers and Distributors Pvt. Ltd: New Delhi.*
- Ecevit, Y. (1993). *"Kadın Girişimciliğın Yaygınlaşmasına Yönelik Bir Model Önerisi". Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli., Bildiriler ve tartışmalar.(Ed: Aypar Altınel). Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Eğitim Serisi, Yayın No:74, Şafak Matbaacılık Ltd. Şti. Ankara.*
- Goffee, R., Scase, R. (1992). *Kadınlar İş Başında: Kadın Girişimcilerin Deneyimleri. (Çev. Ahmet Fethi) ETİ Kitapları, Yön Matbaacılık, Ekim.*
- Goldman, G. (1994). *Women Entrepreneurs. Business Week. P.104-87, Ap' 18.*
- Harper, M. (1992). *Enterprising Women. Getting Down to Business. A Manual for training businesswomen. Intermediate Technology Publications.*
- Hisrich, R.D., Grachev, M.V. (1993). *The Russian Entrepreneur. Journal of Business Venturing 8, 487-497.*
- Hisrich, R.D. (1989). *Women Entrepreneurs: Problems and Prescriptions for Success in The Future. Women-Owned Businesses. (Ed. Hagan, O., Rivchun, C. and Sexton, D.) New York.*
- Hoy, F., Shane, S. (1988). *Franchising as An Entrepreneurial Venture Form. Journal of Business Venturing. 13, 91-94.*
- Jick, T.D., Mitz, L.F. (1985). *Sex Differences in Work Stress. Academy of Management Review. 10(3), 408-420.*

- Liman, F. (1993). “ABD, Kanada ve İngiltere’de Kadın Girişimciliğinin Gelişimi”. Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli. Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Ankara, 25 Mayıs .
- Low, M.B., MacMillan, J.C. (1988). *Entrepreneurship: Past Research and Future Challenges Journal of Management*, Vol.14, No.2. 139-159.
- Manfred, F.R., Vries, K. (1985). *The Dark Side of Entrepreneurship. Harvard Business Review*. 63(6), 160-167.
- Roopa, V. (1986). *Status Education and Problems of Indian Women. Printed and Raun Printing Press. Maujpur Delhi.*
- Roman, Z. (1991). *Entrepreneurship and Small Business: The Hungarian Trajectory. Journal of Business Venturing* 6(6), 447-465.
- Romano, C. (1994). *It Looks Like Men Are From Mars, Women Are From Venus. Management Review*, October.
- Wadell, F.T. (1983). *Factors Affecting Choice, Satisfaction and Success in the female Self-Employed. Journal of Vocational Behaviour*-23, 294-304.
- _____. (1993). “Kadın Girişimciler Konulu Araştırmanın Sonuçları”. *TESKAR-GE Bölümü*. Ankara.
- _____. (1996). “*Republic of Turkey Prime Ministry Directorate General on The Status And Problems of Women*”. Supporting Women-Owned Business in Turkey By Development Alternatives Inc. and the Strategic Research Foundation .

Women Entrepreneurs: Demographic and General Characteristics and Factors Affecting their Motivations

Funda YAĞCI - Assoc. Prof.Dr. Özgün BENER*

Abstract: The purpose of this research were to determine the demographics and general characteristics of women entrepreneurs; to explore the factors that motivate women to become entrepreneurs; and to identify any possible preconditions that may be required to be successful as an entrepreneur. The results of the research would be used to develop guidelines that will be useful to potential women entrepreneurs; women already involved in entrepreneurship, and institutions that support women entrepreneurs The sample of this research consisted of women entrepreneurs (n=104) who were registered as such with the Ankara Chamber of Commerce.

51.9 % of the female entrepreneurs included in the study were Secondary School graduates, and 48.1 % were university graduates. 100 % were fully supported by their immediate family(spouse, children, mother and father).They decided to become entrepreneurs for a variety of reasons: 89,4 % in order to be involved in business; 82,7 % to be independent; 53,8 % to be successful; and 48,1 % to contribute to the budget of the family. The rate of married entrepreneurs 54 % who became such because they desires to contribute to the budget of the family was higher than that of single ones (17,6%) (p£0,05).Entrepreneurship is believed to bring crucial advantages to female entrepreneurs in the study; 63.5 % independence 28,8 % welfare and 7.7 % contribution to the budget.99,0 % of the entrepreneurs stated that hard work, devotion to one's work, and tenacity were the three most important primary pre-conditions required in order to be successful as an entrepreneur. The secondary requirements were stated as high work ethics (78,8 %), an attractive product (44.2 %), and at (35.6 %) were risk taking skills, competitiveness, and self- confidence.

Key Words: Entrepreneurship, women entrepreneurs, motivation, problems of women entrepreneurs

* Hacettepe University School of Home Economics Department of Home Economics / ANKARA

Демографическая и Общая Характеристика Женщин-Предпринимателей и Факторы, Стимулирующие Женщин к Предпринимательству

Фунда ЯГДЖИ Озгун БЕНЕР¹

Резюме: Данное исследование было запланировано и проведено с целью определения демографических и общих характеристик женщин-предпринимателей и факторов, стимулирующих женщин к предпринимательству; установления первичных условий, необходимых в проведении успешной предпринимательской деятельности; а также для подготовки рекомендаций в соответствии с полученными результатами исследования, которые могут быть полезны женщинам-предпринимателям, потенциальным предпринимателям, учреждениям и организациям, занимающимся поддержкой женского предпринимательства. Респондентов опроса составляют 104 женщины-предприниматели, зарегистрированные в Торговой палате г. Анкары.

Из опрошенных женщин-предпринимателей 51,9% имеют среднее образование, а 48,1% имеют высшее образование. Решение всех женщин (100%), участвовавших в этом опросе, стать предпринимателем, было поддержано со стороны всех домохозяйств (мужей, детей, родителей). 89,4% опрошенных решили стать предпринимателями для того, чтобы «заняться чем-либо», 82,7% чтобы стать «независимой», 53,8% чтобы «достичь успеха», 48,1% чтобы «внести лепту в бюджет семьи». В процентном соотношении женщины, решившие стать предпринимателями, чтобы «внести лепту в бюджет семьи», замужних женщин больше (54,0%), чем незамужних (17,6%) ($p < 0,05$). 63,5% респонденток лучше или сторонами в предпринимательстве считают «не зависимость», 28,8% материальную обеспеченность, 7,7% «внесение лепты в бюджет семьи». Во главе первичного условия необходимого для достижения успеха в предпринимательстве, по мнению 99,0% женщин-предпринимателей стоит «усердный труд, искренность и полное посвящение себя работе».

Ключевые Слов: предпринимательство, женщина-предприниматель, стимулирование, проблемы женщин-предпринимателей

¹ Учителька Катипчаклы, Высшая Школа Домашнего Хозяйства, Одринский Домашнего Хозяйства

Profesör Yardımcısı, Yüceokul Kadınlar Akademisi, Yüksek Şişirli Ev Yönetimi Okulu, Odrin Ev Yönetimi Okulu